

**TRANSCRIPT Een feministisch volkje, koudgeslingerde honing en spermaviscositeit.
Met imker René**

Met alle dank aan Amberscript voor de software en alle menselijke transcripters van transcriptclub A: Paulien, Yvonne, Ymke, Melissa, Paula, Pieke, Guusje, Maaïke, Tess, Anna, Claartje, Isidore, Maaïke & Robin.

NYD Dag, bezige bijtjes en zonnende zomerballen, welkom bij DAMN, HONEY!

START INTRO TUNE

ML De podcast over shit waar je als vrouw van deze tijd mee moet dealen.

NYD Mijn naam is Nydia.

ML En ik ben Marie Lotte.

NYD En wij hebben vakantieeeee!

ML Vakantie, vakantie! Ja, we hebben vakantie, dus vandaag geen reguliere aflevering, maar wel een hele BIJzondere.

NYD Wij doken de wereld in van... de bij!

ML Een tijdje terug stonden we op een demonstratie en toen kwam er opeens een man aangefietst met allemaal honingraten in zijn fietskrat en die begon tegen jou, Nydia, over honing.

NYD Ja, want die man was, of dat is, moet ik zeggen, imker René. René en ik kennen elkaar, omdat we allebei eenzelfde soort hond hebben, een whippet. Hij heeft een whippet Els en ik heb whippet Toby. René kwam toen net af van een van zijn bijenvolkeren en die zei: "jullie maken DAMN, HONEY en ik maak Amsterdamse honing. Kom een keertje bij mij kijken, bij de bijenbuurten."

ML Nou, en dat hebben we gedaan.

NYD Wij zeiden volmondig "ja"!

ML Het was enig. Oké, we gingen gewapend met twee microfoons en we maakten een reportage, die je dus straks te horen krijgt. We leerden allerhande dingen, bijvoorbeeld van alles over bijensterfte, over de zin of onzin van koudgeslingerde honing, over het proces van imker worden, de bruidsvlucht van de koningin en de viscositeit van het sperma van de gemiddelde mannetjesbij.

NYD Het ging alle kanten op. Ik denk dat je na deze aflevering misschien antwoord kan geven op de vraag: is het bijenvolk een feministisch volk?

ML Dus *sit back and relax* en de vogeltjes die je op de achtergrond hoort, zijn er niet achteraf inge-edit door Daniël van de Poppe; het is allemaal echt zo relaxt als het klinkt.

NYD Oké, mensen, hij loopt.

REN Doe ie het?

NYD Nou, we zijn dus bij René van de Amsterdamse honing, bij de bijen en we hebben het net heel even over de dresscode. Want je had van tevoren gezegd, René, lange broek aan, dichte schoenen en ik ging effe googelen en toen zeiden ze daar op die website van: het is eigenlijk alsof je een volk bezoekt met een andere cultuur, dus pas je daarop aan. En ook bijvoorbeeld: ruik naar jezelf.

REN Ruik naar jezelf inderdaad.

ML Wat betekent ruik naar jezelf?

REN Nou, gewoon niet een parfummetje of zo. Toen ik pas begon met bijen houden had ik nog al eens een aftershave of zoiets en dat is me heel slecht bevallen. Want ook al was het nog dagen later, dan werd ik nog steeds gestoken echt op die plekken waar ik die aftershave gebruikte.

ML Echt?! *maakt verbaasd geluid*

REN Ja, dus toen dacht ik: daar stop ik mee gewoon. Dus sinds die tijd ruik ik gewoon lekker naar mezelf.

NYD Maar dat is dan omdat ze denken: mmm, lekker!

REN Nou ja, dat trekt ze toch een beetje aan. Dus daar heb ik weleens van die dames op de stal en dan komt er uit het wilde weg zomaar zo'n bij aangevlogen en die pakt haar dan toch. Dan maak ik altijd maar een grapje en dan zeg ik: "ja, een parfummetje van de markt moet je ook nooit opdoen als je naar de bijen gaat."

ML *lacht*

NYD Ik zie Marie Lotte al met grote ogen kijken.

ML Ja, ik heb een beetje... Nee, ik heb echt... in de aanloop dacht ik: ja, leuk de bijen, de bijen, leuk! En opeens realiseerde ik me: wacht, ik ben doodsbang voor wespen, maar bijen steken ook.

REN Ja, steken ook. Klopt.

ML Moet ik hier bang voor zijn?

REN Nee, je hoeft er niet bang voor te zijn. Je hoeft er niet bang voor te zijn, maar het is gewoon... Weet je, rust kan je altijd redden. Je moet gewoon heel rustig blijven.

ML Ik ben niet een heel rustig mens van mezelf, maar, hè?

REN Misschien dwingt het je dan toch rustig te blijven. Dat is met wespen precies hetzelfde eigenlijk, hè? Als je gewoon heel rustig blijft en geen gekke dingen doet. Ja, die wesp die komt toch niet voor jou. Die komt voor hele andere zaken en dat is

met die bij eigenlijk ook zo. Dus we gaan ze straks openmaken en dan zal je dat zo gewoon zien.

ML En en je zei net dat je heel zachte bijen doet.

REN Ik heb zacht bijen, ja. Dat klopt. Dat is wel even een bijenlesje. Als ik dat jullie zo zou moeten uitleggen, dan is dat echt wel een bijencollege, dus echt bijencollege 2.0.

ML I love it!

REN Ja? You love it?

ML Ja, kom maar!

REN Nou, het is zo, dat heeft toch iets te maken met het DNA van de koningin. Dat is bepalend voor het gedrag van die bijenkolonie. Ik zal uitleggen hoe dat gaat. Stel nou, er wordt een bijenkoningin geboren in Amsterdam, bijvoorbeeld hier, op deze plek.

NYD Want we staan dus midden in Amsterdam. Ja, dat is wel leuk om te zeggen.

REN Naast het Vondelpark staan we gewoon. Echt, centraler kan het bijna niet. Dus, maar stel nou dat hier in Amsterdam een bijenkoningin wordt geboren, dan vliegt ze de eerste zes dagen een beetje rond de kast om zich te oriënteren. De zevende dag, op een mooie dag zoals bijvoorbeeld vandaag, vliegt ze uit om te paren. We weten eigenlijk niet precies waar ze paart, waar het nou precies is. Maar we weten wel dat er ergens in de lucht een groep mannetjes zich verzamelt. Daar vliegt ze als maagd in en ze komt er gepaard weer uit en dat noemen we haar bruidsvlucht.

ML Ach!

REN Prachtig, hè? Ja, als het gaat als het gaat om het vinden van mooie termen, zijn inkers heel sterk. Dus het is haar bruidvlucht. En in die bruidsvlucht paart ze in totaal met ongeveer zo'n tien mannetjes. Sommigen zeggen met meer, maar de viscositeit van die sperma is niet altijd zo goed genoeg. Ga er dus maar van uit dat het tien mannetjes zijn. Vroeger dachten we altijd dat dat sperma wat ze binnenkreeg, dat ze dat zou opslaan als een soort speekgoed. Dat dat van die laagjes zijn van ál die mannetjes, zeg maar, dat ze verschillende laagjes had. Maar we zijn er een paar jaar geleden achtergekomen dat het gewoon een cocktail is. En dat betekent eigenlijk...

ML Een cocktail van sperma?

REN Ja, dat klopt. Dat zal ik je ook nog vertellen. Dat betekent feitelijk dat 10 procent van die bijen volledige zusters van elkaar zijn en die anderen zijn halfzusters. En je weet niet precies wie de vaders zijn, want we hebben niet meegevlogen. Dus die vaders kunnen heren van stand zijn, bijvoorbeeld heren uit Zuid, maar dat kunnen ook gewone schooiers zijn, uit waar dan ook in Amsterdam, want die heb je overal wonen in Amsterdam.

ML en **NYD** lachen hardop

REN Dus ja, dan kan het gewoon wel een heel raar sfeertje geven in dat volk. Dus daardoor zijn ze misschien een beetje steeklustig of halen ze weinig honing op en dan hebben ze allerlei gedrag wat we eigenlijk niet zouden willen.

ML Nou, hou op! Dit is informatie, ja!

REN Wat we dus doen is: we nemen dat jonge koninginnetje mee naar het eiland Marken. Op het eiland Marken is een bevruchtingsstation en op het bevruchtingsstation - toevallig ga ik daar vanmiddag naartoe - brengen wij heren naartoe, heren van stand. Dus die mannetjes, die hebben allemaal een soort... Ten

eerste hebben we gecheckt of ze allemaal zachtaardig zijn, of ze veel honing halen, of ze niet steeklustig zijn. Die mannetjes die daar staan, hebben allemaal een verwantschap aan elkaar. Het zijn allemaal, zeg maar, gewoon neven van elkaar. Dus als het dán paart op dat eiland, dan geldt nog steeds het principe dat 10 procent van het bijenvolk volledig zusjes zijn van elkaar. Maar die andere 90 procent zijn eigenlijk een beetje nichtjes van elkaar, snap je? Waardoor er een wat meer harmonisch systeem ontstaat. Nou, dat is wat we dus nu hier hebben staan: die volkeren hebben dus een wat harmonischer geheel, waardoor ze ook wat minder steeklustig zijn bijvoorbeeld, en wat meer honing halen. Dus het is wel een beetje een soort gearrangeerd huwelijk eigenlijk.

ML Ja, ja, ja. Ze wordt naar een plek gebracht en daar mag ze..

REN Gewoon gaan paren, gewoon een partner uitzoeken. Nou ja, goed, daar kun je van alles van vinden... Maar goed, het natuurlijk proces vindt nog steeds wel z'n weg, zeg maar, hè? Want het is gewoon een natuurlijke aanparing, zo noemen wij dat dan.

NYD Ja, want laten we het gelijk daar even over hebben. Want mensen hebben wel eens gezegd: jullie heten DAMN, HONEY, feministisch. Feminisme gaat ook over klimaatverandering, je daarvoor inzetten. Voor sommige mensen geldt ook: ik ben veganist, want dat vind ik daar ook aan vasthangen. Bijen, honing: zit daar een naar randje aan.

REN Nou, kijk, als je veganist bent, dan past honing niet in je assortiment, zeg maar, in je menu. Dus voor die mensen valt het helaas af. Maar zit er een randje aan? Nou, laat ik het zo zeggen: er wordt altijd gezegd dat wij wel als vee worden gebruikt, als veeboeren – laatst stond het ook de krant, van die honingboeren – maar het is zo dat een bijenvolk zich niet laat dwingen. Wat dat betreft zijn het echte feministen, want die laten zich niet de les lezen.

NYD en **ML** lachen

REN Dus als ze die daar hun zin hebben, dan wordt het ook niks, snap je?

ML Dan gaan ze ook weg, of...?

REN Nou ja, weet je wat het is, dan ontwikkelt het volk zich niet. Als imker heb je wel de verantwoordelijkheid dat ze een goede leefomgeving hebben, waar voldoende honing is bijvoorbeeld, voldoende dracht en waar ze wel gewoon kunnen vrij kunnen vliegen. Dus ja, in dat opzicht zit dat rauwe randje er niet zo aan eigenlijk. Kijk, waar persoonlijk mijn grens wel ophoudt, is dat ik vind dat bijen gewoon normaal moeten kunnen aanparen. Maar geloof het of niet, het gebeurt ook kunstmatig, door kunstmatige inseminatie.

ML O ja! Want daar moest ik net aan denken dat dat is iets als je het hebt over feministen die zich ook heel erg inzetten voor dierenwelzijn en zo, die hebben het dan vaak bijvoorbeeld over koeien die dan kunstmatig geïnsemineerd worden en dat dat niet oké is, waar ik me eigenlijk wel in kan vinden.

REN Ik helemaal. Ik ben er een paar keer bij geweest en dat is niet mijn sport. Ik doe daar niet aan mee. Ik vind dat gewoon niet natuurlijk. Dat komt ook ten eerste gewoon hoe dan met die koningin wordt omgegaan; die wordt dan in slaap gebracht en die wordt dan gewoon geïnsemineerd.

ML O, dat klinkt ook wel echt naar.

REN En die mannetjes, die worden als het ware doodgeknepen om dat sperma daarvan los te krijgen. Dan wordt dat sperma ingebracht en dat geeft ook wel eens inwendige ontstekingen bijvoorbeeld bij die vrouw, die koningin. Nou, ik hou daar niet van, dus daar ga ik mij ook niet mee bezighouden. Ik vind dat persoonlijk echt wel een grens overschreden.

NYD En kan je dan ook zeggen: supermarkt honing, daar kun je eigenlijk maar een beetje bij uit de buurt blijven?

REN Nou, kijk, het zit zo: volgens de Nederlandse wet is honing honing, dus dat voldoet gewoon aan eisen. Dus ik ga ervan uit dat de Keuringsdienst van Waren gewoon toezicht houdt op dat product. Wat er in de schap ligt, ook al ligt het in de onderste lade, de onderste trede, zeg maar. Ik denk dan bij mezelf: ik kan me nauwelijks voorstellen dat het zo goedkoop is, maar als het in Nederlandse supermarkt staat het is honing, ja, dan vertrouw ik daar gewoon op dat het honing is.

ML In plaats van suikerwater.

REN Suikerwater, precies. Er is een grote honingproducent in de buurt van Lelystad in de Flevopolder, De Traay, en daar zijn we een keer geweest. Die legden ook uit dat ze gewoon gedegen onderzoek doen om vast te stellen of het ook daadwerkelijk honing is, dus dat het geen suikerwater is. Zij kopen dat natuurlijk in van allerlei imkers over de hele wereld: Turkije, Argentinië, China, dus er zal ongetwijfeld wel eens een keer een iemand tussen zitten die de boel een beetje pootje probeert te lichten, maar ja, ze beweren gewoon dat ze daar toch wel onderzoek naar doen. Maar dat neemt niet weg dat honing voor het grootste deel gewoon wel suiker is.

ML Maar dat is het sowieso.

REN Sowieso ja. Inderdaad, dat is gewoon zo. En er worden allerlei geneeskrachtige dingen aan honing toegeschreven en dat zou zomaar tot een bepaalde hoogte ook waar kunnen zijn, dat geloof ik ook wel. Maar het is gewoon wel 80-90 procent gewoon honing, of is het gewoon suiker?

ML Ja, want vroeger - in tijden dat de hype rondom superfoods gaande was - toen was het heel erg van: nee, je moet niet supermarkt honing kopen. Je moet koudgeslagen honing kopen. En is dat inderdaad iets?

NYD En manuka honing.

ML O ja, manuka honing!

NYD Want daar ben ik weleens ingetrapt. Of tenminste: ik weet niet of ik er ingetrapt ben of dat je zegt: er is wel iets mee?

REN Nou, laten we eerst beginnen over dat koudgeslingerd. Wij waren als imker ook zeer verbaasd dat mensen op een gegeven moment begonnen te vragen van 'is die honing koudgeslingerd?' Waar hebben die mensen het over?

ML Ja, zo stond het ook op het etiket: koudgeslagen honing, en dan dacht ik: die moet ik hebben!

REN Wij hadden geen idee, dus we zeiden: ja, natuurlijk is het koudgeslingerd! Want ja, het is niet dat we het nou verwarmen of zoiets. Dus ja, daar zijn we maar in meegegaan.

ML Maar warm geslingerd bestaat?

REN Geen idee! Volgens mij bestaat het helemaal niet.

ML *lacht hard* Dat is heel grappig!

REN Hoe die mensen daarop gekomen zijn? Geen idee! Er is geen imker in Amsterdam die je kan vertellen wat nou het verschil is tussen koudgeslingerd en warmgeslingerd.

ML Dat méén je niet?! We zijn er heel erg ingetrapt toen wel, hoor. Het was ook allemaal duurder namelijk als het op het etiket stond.

REN Kijk, die rauwe honing, daar ben ik wel in meegegaan. En rauw, daar versta ik dan toch onder dat het onbewerkt is. Dus wat ik doe: ik oogst die honing, ik doe die honing in een potje en dat is het gewoon, snap je. Ik doe er een labeltje op en klaar.

ML Ja. Geen toevoegingen.

REN Nee, het is ook niet zo dat ik het later nog eens verwarm. Je kunt het gewoon au-bain marie lang in een pannetje met water zetten en dan wordt het ook langzaam weer vloeibaar. Nou, kijk, dat doe ik wel eens, ook voor iemand die bij mij honing komt kopen. Dat is op zo'n 30-35 graden. Als je dat een uurtje laat staan, dan wordt het vanzelf vloeibaar. Dat heb ik bijvoorbeeld ook bij jullie honing gedaan, want dan ervaar je het toch een beetje als honing, zeg maar, omdat het dan ook stroomt. Maar ik vind het al op het randje. Dan vind ik meestal zo iets van: nou, dan geef ik meestal gewoon die versuikerde honing en dan zeg ik: dit is echt rauwe honing en als jij zelf wil dat het vloeibaar wordt, dan moet je het zo en zo aanpakken.

ML Maar wat is dan het tegenovergestelde van rauwe honing dan?

REN Toch bewerkte honing misschien. Weet je, het is zo dat als je gewoon een potje honing koopt op de markt, bijvoorbeeld bij een imker - of bij de imker zelf, dat is nog veel beter - dan op een gegeven moment gaat die honing versuikeren. Mensen associëren dat dan vaak met dat het een oude honing is, want het is suiker, maar dat is helemaal niet zo. Dat heeft te maken... Het zou zo kunnen zijn, maar in eerste instantie heeft het iets te maken met de samenstelling van de honing. Dus als er veel glucose suikers in zitten, dan versuikert het veel sneller dan bijvoorbeeld bij fructose honing. Maar als jij naar de supermarkt gaat en je koopt een potje van die Langnese, zo'n spuitfles, dan spuit het er gewoon uit. En als je 'm een jaar later in de in de kast hebt staan, dan spuit het er nog steeds uit.

ML Ja, dat versuikert niet.

REN Denk denk je: ja, wacht eens even, hoe kan dat nou? Dat die wel versuikerd en die ander niet versuikerd?

Dan denk je toch: wacht eens even. Hoe kan het toch dat die wel versuikert en die andere niet versuikert? Ik denk toch dat het op de een of andere manier wel verwarmd wordt, op een dusdanige manier dat de vloeibaarheid wel blijft bestaan.

ML En dat doe jij niet?

REN Nou, het kan zijn dat het puur fructose honing is. Als je bijvoorbeeld acacia-honing hebt, dat versuikert eigenlijk ook niet. Dus dat zou eventueel kunnen. Laten we ze het voordeel van de twijfel geven. Maar je zou bijna wel kunnen zeggen dat ze er wel wat mee gedaan hebben.

ML Ja, ja.

REN Dat neemt niet weg, dat volgens de Nederlandse wet is het nog steeds honing, dus we hebben het dan wel verwarmd, maar het zou wel moeten voldoen aan de wettelijke eisen van honing. Dus, maar ze zeggen wel: als je de honing te veel en te lang verwarmt dat dan die goede eigenschappen die men claimt dat die erin zitten, dat die er dan uit verwarmd worden. Dus ja, vandaar dus dat ik het altijd al een beetje op het randje vind en ook meer vertrouwen geef aan iemand zeggen van: nou, sorry ik heb het in een potje gedaan, ik heb er een dekseltje opgedaan labeltje geplakt en dit is het.

ML En dat vinden mensen dan prettig, dan weet je dat het onbewerkt is.

REN Onbewerkt. Ja, ja, dat is het verhaal is gewoon echt gewoon eerlijk, vind ik dan toch.

ML Ja, nee, dat is het, maar dit deed jij dus al voordat het hele rauwe verhaal ehh..

REN Ja, weet je op een gegeven moment, je moet het ook langs je eigen morele lat leggen. Denk ik dan. Het is geen, niet een kwestie van het dunne draad en het slappe koord, zeg maar hè, daar gaan we niet overheen.

NYD Nee precies, en het Manuka verhaal heb je daar ook nog een *take* op?

REN Nou, dat, Manuka verhaal, ja, dat schijnt iets heel geneeskrachtigs...

NYD HEEL geneeskrachtig ja, je betaalt er ook zo 50 euro voor.

REN En de honing uit Jemen dat schijnt ook heel geneeskrachtig te zijn. Ja...
[sceptisch]

ML De honing uit Jemen! *zucht betoverd*

REN Ja, ik moet je heel bekennen, ik neem het altijd met een korreltje zout. Ik denk ook dat het ook mate van geloof dat het ook heel belangrijk is. Ik geloof, als je denkt dat het goed voor je is, nou, dan geloof ik ook dat het goed voor je is.

NYD Ja, het gaat bij mij dan altijd denken aan trainen voor de marathon en dan denk ik van oh, ik moet nu even echt heel goed en dan ga ik, dan ga ik opeens dat soort shit kopen. Ja, erg, maar goed.

REN Ja, dat is heel erg, maar ja, nogmaals, ja, misschien is het ook niet erg, want als jij erin gelooft nou dan denk ik: ja, dan moet je dat vooral doen.

ML Is een soort placebo-effect wat ook gewoon werkt, ja.

REN En misschien is het ook wel echt heel goed spul, ja het zou zomaar kunnen.

ML Maar het is toen gewoon kapitalisme.

NYD EN! Ik zag dus op jouw potje staat een houdbaarheidsdatum, maar honing kan eigenlijk niet over datum gaan, klopt dat?

REN Ja, dat klopt.

NYD Maar je moet?

REN Je moet klopt, dus je moet er een datum op zetten.

NYD Maar jij hebt dus in principe... Er bestaat honing die echt, zo weet ik veel, 1000 jaar oud of zo is. Toch?

REN Ja, dat zeggen ze.

ML Wat?! Duizend?

REN Ja, nou ja, het is zo, dat heeft te maken eigenlijk met de vochtigheidsgraad die in die honing zit. Dus wat gebeurt, is dat die bijen halen, de nectar op, die nectar is heel vloeibaar en eigenlijk heel vochtig, zeg, maar die slaan het op in de raden. En dan, ja, ze, ze zuigen het en spugen het eigenlijk voortdurend terug, waardoor ze de honing indrogen hè, en dan komt het tot een vochtigheid percentage van rond zestien half, zeventien, zeventien en een half procent. En dan is het ook heel lang houdbaar. Dus als je de honing koopt van iemand die bijvoorbeeld wat nattere honing erin gedaan heeft, dat gebeurt wel eens dat je denkt aan slingeren bent en die honing is nog niet helemaal verzegeld, niet helemaal ingedroogd, dat kun je ook als imker op checken. Dan is die honing ook minder lang houdbaar. Maar ik zeg: ja, het is wel gewoon opeet honing weet je, dat is gewoon, eet het op, want volgend jaar vast wel weer honing. Dus je gaat het vooral niet bewaren. Waarom zou je honing kopen om het te bewaren? Ik zou zeggen: nee, koop het gewoon om het lekker op te eten!

ML Oké, maar het is wel een fun fact dat je je honing 1000 jaar zou kunnen bewaren.

REN Ja, dat is een fun fact ja, het is wel een idee. Het is wel grappig dat als je het toevallig een keertje achter in je kast hebt gevonden, dat je het nog steeds open kan doen.

ML Ja, precies dat je het niet weg hoeft te gooien.

REN Niet weg hoeft te gooien, want dat in principe is het nog goed. Het kan wel een beetje een soort ruiken, als een soort dat het toch een beetje is gaan gisten bijvoorbeeld. Dat zou kunnen. Maar ja, dan wordt het een soort mede honing eigenlijk. Dus ja, maar dan kun je nog steeds eten. Misschien word je een beetje tipsy van. Nou dat kan ook gewoon.

ML Heeeeelemaal dronken! *lacht*

NYD Oké, nou, we gaan dus zo meteen dan echt, ja, met de bijen hè? Want je gaat, je gaat, hoe zeg ik dat? Zeg ik korf? Zeg ik kast? Kast. Kast gewoon. De kast, ga je open doen en je hebt dus een speciale jas die we dan aan doen.

REN Ik ga er helemaal aankleden ja. Helemaal inpakken ga ik jullie.

ML God, ik heb het al zo warm.

NYD Leeek! Het is echt heel warm vandaag, dus dat wordt leuk. Oké. Nou, dan, dan doen we denk ik heel veel korte microfoons weg toch, en dan gaan we eventjes omkleden! Tot zo!

De pakken zijn aan.

ML Ik herhaal: De. Pakken. Zijn. Aan.

NYD Ik heb een overall en jij hebt een jas maar en we hebben zo'n kap, hè, we hebben echt, ja, echt gewoon echte outfit!

ML Ik duw nu ook de microfoon tegen die kap aan, omdat ik het gevoel heb dat hij anders te ver weg is.

NYD Maar René, jij gaat niet in een pak.

REN Nee, dat klopt. Het is. Ik durf het aan, ik durf het aan, maar ik moet je wel bekennen, ik ben er wel eens zeer voorzichtig mee, want kijk. Wij hebben wel een heel erg romantisch en een beetje een Maya de bij, zeg maar imago, maar het is wel gewoon, bijengif is wel gewoon ja, daar zijn mensen heel erg allergisch voor en je moet dat ook niet onderschatten en het is ook nog zo dat die allergie, die kun je ook langzamerhand ook opbouwen en daar ben ik natuurlijk heel beducht voor dat ik uiteindelijk toch dat punt bereik, waarin ik dus zeg maar uiteindelijk dan toch gewoon allerlei verschijnselen oploop die ja, die ervoor zouden kunnen zorgen dat ik mijn

moet hobby moet beëindigen of dat ik allerlei tabletten moet slikken om ja, daar heb ik gewoon geen zin in.

ML Nee. [begrijpend]

REN Dus maar goed, na al die jaren heb ik nog steeds wel last van zwellingen en dat heb ik nog steeds, dus dat geeft me, dat herinnert me er altijd wel aan dat ik er toch wel een beetje voorzichtig mee moet zijn.

ML En ben je, doet het ook nog eens zeer of vind je dat wel oké?

REN ENORM zeer!

ML Nou OKEE ik ben weg dan, dag mensen! Was leuk, gezellig! *lacht zenuwachtig*

REN Nee, dat is geen grap! Het is echt...

ML Maar altijd, jij bent er nooit aan gewend geraakt aan de pijn.

REN Nee!

ML De ogen worden helemaal groot en mijn hart begint zo hard te slaan op dit moment.

REN Nee dat doet echt enorm zeer. *onverstaanbaar* En erger. (??)

ML Maar maar god.

NYD Maar oké, als jij zo dan de kasten ingaat, weet je nu al dat je gestoken gaat worden?

REN Nou, kijk, de kans, luister, er is een kans, maar het is zo met die jassen aan, kijk, je ziet nu wel, ik heb een hele goede pakken gekocht, dat weet ik wel, want je hebt wel vrij zicht, er zit een goede voile in, zeg maar hè dus, waardoor het zicht je niet belemmert.

NYD Het is net alsof ik alsof ik niks, alsof er niks voor zit, zeg maar.

REN Alsof je een beetje een lichte zonnebril op hebt, zeg maar, dus daar heb ik wel een beetje in geïnvesteerd. En dan vind ik wel heel fijn.

ML Maar steken door je pak heen?!

REN Nou...

ML Ja, ik moet even alle details weten.

REN Nee, zo erg gaat het niet worden vandaag. En als het wel zo is, dan gaan we snel naar huis, dat gaan een kopje koffie halen

ML Als ze heeeel kwaad zijn.

REN Dan laten we die dames lekker met rust. Nee, dan gaan we. Dat gaan we niet opzoeken, maar het is wel. Zo, die jassen zijn altijd zo warm dus en dan weet ik zo en dan denk ik vind het ook een bepaald ongemak hebben.

ML Ja.

REN Dus ik doe het eigenlijk alleen aan als ik denk: nou, ik ben al een paar keer gestoken vandaag, ik heb wel voor mijn gevoel wel mijn grens bereikt. Dan doe ik of ze zijn toch een beetje pittig, want het ene volk, dat linker volk, is wel vrij pittig. Dus we beginnen met het rechter volk. Daar gaan we kijken. Goed? En dat linker volk, dan hebben jullie dat in ieder geval een keer meegemaakt. En dan, we hebben een keertje zijn we samen zijn met een keertje in zo'n kast geweest, en dan het linker volk dat moeten we eventjes kijken hoe dat gaat verlopen.

ML Oh, ja, en hebben de volkeren ook namen, of het is gewoon linker en rechter volk?

REN Nee, maar ze zijn wel op nummer.

ML Oké, ja, wat hebben ze voor nummer dan? Oh 56.

REN Ja dat staat op de achterkant. Want dat is... Klopt, dus dat houdt ik bij.

ML Of is dat geheim??

REN Nee, nee, helemaal niet geheim, nee, nee.

ML *lacht* Ik dacht misschien heb ik nu een volksnummer verraden!

REN Nee, nee, nee, dat klopt, nee, hoor. *lacht mee*

NYD Oké!

REN Nou en dan gaan ze straks open. Wat je nu ziet zeg maar. Je ziet duidelijk een grote kast, een grote kast gedeelte, en je ziet een kleine kast gedeelte, dus een houten strip. En in die grote kast gedeelte, daar zit de Koningin in en in die houten strip, zal ik jullie straks laten zien. Dat is een rooster. Dat noemen we een moerrooster en die koningin is niet in staat eigenlijk om door te lopen naar boven, want in het bovenste gedeelte, dat is de honing kamer, daar zit het honing gedeelte.

ML En daar kunnen wel de honingbijen, die kunnen daar wel bij.

REN Dus de kunnen er wel bij, dus die kunnen daar wel een honing achterlaten, maar dus niet hun, maar die Koningin kan er dus niet in broeden.

ML Oh ja, oké, zij kan daar fysiek ook gewoon niet komen?

REN Gewoon niet fysiek niet komen, nee, klopt, dus. Dat is om te voorkomen [hij bedoelt waarschijnlijk juist *zorgen*] dat het een beetje gescheiden blijft.

NYD Maar zij, kan zij wel uitvliegen? Of kan zij niks?

REN Nou ja, op die bruidsvlucht dus hè, dat is de eerste dat ze uitvliegt en ja, het gebeurt ook als dat een volk gaat zwermen. Dat heb je natuurlijk ook wel eens in de krant gelezen dat ergens onder een fietstas.. Pas stond het nog in de krant, er dan onder een fietsenkrat en bijenzwerm hing, want het is, uiteindelijk is dat wel natuurlijk voortplantingsproces van bijen.

ML Maar dan gaat een zwerm op eigen houtje op zoek naar een nieuwe plek?

REN Klopt, en dat is altijd een discussie die er is, met de traditionele imkers en de biodynamische imkers en dat zal misschien een groot deel van jullie luisteraars zal misschien eerder in die hoek zitten, die ook vinden van ja, al dat gedoe met die bijen, laat dat gewoon zwermen! Laat gewoon niet bij jezelf bepalen wanneer het, wanneer het eigenlijk tijd is om zich op te splitsen en nou en daar ben ik sta ik ook helemaal achter. Dat vind ik zelf ook. Ik zou dat ook graag wel willen.

NYD Ja.

REN Nou, en daar sta ik ook helemaal achter..

ML Wij zouden zeggen; “zelf weten”!

REN Nou, ja, maar het is nu zo dat kijk, je woont in de grote stad en zo'n scherm geeft ook wel overlast en ik vind ja, dan kijk, als je nou de hele dag de tijd hebt, dan ga je er dan lekker met je klapstoel naast zitten, en dan wacht je gewoon dat er zo'n zwerm afkomt wat een prachtig gebeuren is, ik gun iedereen dat dat een keertje meemaakt want het geeft heel veel herrie en het is echt een, natuurlijk verschijnsel.

ML Geweldig!

REN Maar dan moet je het ook wel zelf vangen en dus dan moet je dat wel voor zorgen voor die zwerm en dat, dat vind ik wel eens te weinig en daarnaast heb ik gewoon een volledige werkweek dus ik probeer dat zwermen zoveel mogelijk te voorkomen om een ander eigenlijk dat werkt niet te bezorgen, want een andere imker zeg maar, wordt dan als het ware toch maar een beetje gedwongen, misschien ook wel voor zijn eigen plezier ook wel weer blij met het volk. Maar toch, het hangt soms wel eens een heel hoog in een boom bijvoorbeeld, of denk: ja, ik wil dat ook een ander niet aandoen. Ik doe dat gewoon, ik probeer dat zelf een beetje te beheersen.

NYD Ja, want dat weten de mensen nog niet, maar jij bent niet fulltime imker, hè.

REN Nee, ik doe het echt gewoon een beetje, het is een beetje uit de hand gelopen hobby. Dus maar goed, ik doe het alleen maar in de zomer, dus het is een paar maanden, dan ben ik heel druk en dan is mijn vrouw is dat er ook wel een beetje gewend.

ML Dat je weg bent?

NYD Het kan nog net zeg maar.

REN Nou, ik heb wel eens tegen gezegd je bent mijn belangrijkste koningin, dus als jij gaat zwermen omdat ik weg ben, dan stop ik het direct mee, maar ze vindt het wel, vindt het prima.

ML Cute! En en dan heb je, want je hebt hier kasten. We zijn dus nu midden in Amsterdam, maar je hebt op meer plekken kasten, toch?

REN Ja! Nou weet je, het is klinkt net alsof ik een halve beroeps ben, maar eigenlijk woon ik, ik woon in Oost en daar heb ik dan nog op twee plekjes bijstaan en dat vind ik wel prima en hier sta ik toevallig op deze bijzondere plek wil ik het eigenlijk nog wel aanhouden, omdat ik denk: van ja, wanneer sta ik nou naast het vondelpark en hoe lang het duurt. En denk, dat houd ik nog wel vol. Maar het is niet de bedoeling dat ik nou een grote imker wil worden of dat ik wil uitbreiden en heel veel volkeren. Daar was ook een discussie over in Amsterdam, dat er heel veel volkeren waren. En nou sommige imkers ja, die zien daar een soort verdienmodel in. En ja, dat stadium heb ik niet bereikt en dat ga ik ook niet bereiken.

ML Nee, oké.

REN Ik doe het gewoon voor de lol. En ja, als ik honing heb, dan heb ik honing. Als ik geen honing heb, nou geen honing, dan volgend jaar waarschijnlijk. Toch!

ML Ja dan geen honing.

NYD Oké, nou heb jij al iets in je hand gepakt? Wat is het?

REN Ik heb de beroker aangezet.

ML De BERoker?

REN Het is ook, we maken toch nog een beetje rook, en dat komt ook omdat je van die..

ML Ik maak er ook een fotootje van ondertussen hoor.

REN Hou jij hem vast, hou jij die beroker even vast, ja, ja, en je kunt een beetje rook maken. Misschien dat het op de foto komt, als die het doet, doet die het?

NYD Oja!

ML De beroker is uitgegaan.

REN Nee nee hij doet het weer. Blijf maar blazen dan ja, klopt daar komt ie weer. Van oorsprong zijn, zijn het gewoon bosdieren en dus de rook, dat is eigenlijk het signaal dat er een, een feitelijk een bosbrand is, dus dat ze er eigenlijk vandoor moeten. Dat is het eigenlijk het teken, daar staat eigenlijk symbool voor. Dus vandaar dat ik altijd wel wat rook geef.

NYD Maar dan gaan we dus een paar bijen die gaan dan dus juist weg, dat wil je?

REN Je zal zien dat zo meteen, straks zien dat als ik wat rook geef, dat ze ook eventjes terugslaan dat ze gewoon eventjes gewoon rustig worden. Het is toch ook gewoon het idee van dat ze ook weten dat die imker is, om dat stress eventjes uit het volk te halen. Dan zou je straks zien, dat het gewoon belangrijk is om dat te doen. Ik, ik heb wel eens een tijd dat ik het niet deed, omdat ik dacht dacht van: ja, het is ook een beetje, het voelt ook een beetje raar aan, weet je dat dat een soort pasar malam, eigenlijk hè dat die bijen helemaal onder de rook zitten.

iedereen giechelt

REN Wat doe ik ze aan zo'n vrij- zaterdagmiddag? En dan geef ik ze een rookwolk erin.

ML Een vrije zaterdagmiddag! Ja! *lacht*

REN Ja, en dan op een gegeven moment: weer wie is die kerel? Dus die dat dat aandoet maar het schijnt toch beter te zijn.

ML Ja.

NYD Maar het is voor hen dus echt een soort signaal om te kalmeren.

REN Ja, het is om toch te kalmeren. Het verhaal gaat, dat ze ook wel honing, zeg maar opnemen, omdat ze weten van nou luister, we moeten gewoon, laten we de tassen pakken, want we moeten ervan door. Dat schijnt het verhaal te zijn. Nou ik vind dat een goed verhaal.

ML We gaan kijken. We gaan kijken of het inderdaad een tas. We gaan kijken of ze hun tassen pakken.

NYD Wij moeten een beetje bij elkaar blijven, Marie Lotte, want we zitten met snoeren aan elkaar vast.

ML Oja!

REN Kijk deze heeft een kleurtje bij zich. Kijk, zie je dat? Kijk, zie, kijk hier maar, kijk ja, kijk naar hier let op, let op let op, kijk oranje, zie het oranje, deze oranje ziet oranje, komt ze oranje zie je het? In die tassen van d'r. Ze heeft oranje bij zich.

NYD Wat ze meenemen dus.

REN Dus het is zo dat dat is echt het duidelijk zichtbaar, iets wat die bij meenemen.

ML Maar ik zag het niet!

REN Nee, maar zo meteen ga je het zien. Hier komt eentje met geel aan, kijk, zie? Geel.

ML Oh ik zag het ja! [onder de indruk]

REN Kijk de daar iets wits bij zich, zie, dat is meer wit van kleur. Zie je dat, deze bij?

ML *maakt angstige geluiden* Ik vind het ook eng!

REN We blijven even hier staan.

NYD Kunnen we even hier rustig wennen hier.

ML Ja even rustig wennen. Ik vind het namelijk wel, ja.

NYD Ik zie het wel echt, hoor!

ML Ik zie het ook. Ja, van die bolletjes of zo zijn het ja.

REN Dus dat is duidelijk zichtbaar dat die bijen dus in ieder geval stuifmeel meenemen. Maar ze nemen ook. Ze doen in ieder geval allemaal wel wat. Dus of ze nemen water bij zich, of ze hebben nectar daarbij zich, of ze zijn ook gewoon even naar buiten gaan om zich te ontlasten want dat moeten bij ook. Dus dus ja, wat je ziet is zeg maar die bijen eigenlijk allemaal wel wat doen.

ML Oh mijn god, ik kan nu de bolletjes niet meer niet zien!

REN Nee, je ziet het heel veel. Het is ook een goed teken, want dat stuifmeel hebben ze nodig voor hun larven dus als je dit ziet dan weet je ook: daar zit een Koningin in, want die Koningin, die ligt eitjes en die eitjes die wordt larven, en die larven moeten worden gevoed en die worden gevoed met onder andere nectar, maar ook met stuifmeel.

NYD Ja, oké, is het nou handig als we blijven opnemen? Of zeg je, doe dat maar even weg?

ML Ja, ik weet niet hoe...

NYD Hou jij je snoer een beetje omhoog? Vooral rustig blijven, Marie Lot!

ML Ja ik ik denk dat ik gewoon maar een beetje hier blijf staan?

[Rene onverstaanbaar op de achtergrond]

NYD Kom maar!

ML Echt waar?!

REN Als het niet goed gaat dan...

NYD Marie Lotte is toch een klein beetje angstig...

ML Klein beetje!

REN Maar René blijft ontzettend rustig...

ML Oh wacht hier zijn wel minder bijen.

NYD Oké, kijk, kijk, kijk!

REN Dit zijn de honingkamers.

NYD Dit zijn de honingkamers.

ML O mijn god!

REN Nou even kijken honing inzit, ik heb ze de vorige week opgezet, dus.

NYD Dit heb je ons vorige keer, want we kwamen jou tegen en toen had je dat bij je toch, of was dat niet? Ja.

ML Ja, dat was toen. Oh, dat zijn die ehh...

NYD Oh kijk ze gaan!

ML Ja.

[René deels onverstaaanbaar op de achtergrond, over of er misschien al een honing in zit]

NYD Dan gaat er nu eentje. Wordt er eentje uitgetrokken.

REN Kijk hier zie je dat glimmende, zie je dat?

NYD Dat glimmende, ja, dit is gewoon echt...

REN Zie je dat, dat glimmende?

NYD ...klassieke honing!

ML Dat is honing?!

NYD Je ruikt het ook!

REN Je ruikte het ook.

ML Oh, geweldig!

NYD En ze blijven ook heel rustig zitten als jij ze pakt.

ML Ze doen niks!

REN Ja, ze hebben dat imago natuurlijk van dat bijen allemaal vliegen, maar als je ze eruit pakt dan vliegen ze helemaal niet.

NYD Nee! Ik dacht, jij doet die kast open en dan gaat het alle kanten op. Maar ze blijven gewoon heel rustig hun ding doen.

ML Ze zitten nu allemaal daar op dat hoekje.

NYD Oh ja, daar zitten heel veel op het hoekje.

REN Het is wel zo dat ... [onverstaanbaar] zo min mogelijk beschadigen.

NYD Ja.

ML Ohhh dan gaan ze weer...

NYD Oké en nu gaat dan een ander deel van de kast...

ML En blijven ze dan ook gewoon zit- O mijn god!

NYD Oeeeeehh!

ML ZOVEEL STEEKBEESTEN!

NYD Ja heel veel, ja, Marie Lotte heeft echt angst voor wespen dus dit is ook...

REN We helpen je eroverheen!

ML Ja dit is exposure therapie!

NYD Oké, nu gaat er een beetje rook op, gewoon heel klein beetje, een soort toefje rook

ML Een toefje rook om te laten weten dat de imker er is en dat ze allemaal moeten kalmeren.

NYD Hallo? [tegen de bijen]

ML O mijn god, het is inderdaad ja, dit is dan dus een rustig volk?

REN Er zitten een paar ramen in.

NYD Ja.

REN Maar nu blijkt het zo te zijn... Even kijken nog: twee, vier, zes ramen. Dus kijk, het is dus nog maar een klein volk.

NYD Wat is klein? Hoeveel is klein?

REN Nou kijk er kunnen twaalf ramen in.

ML Oké, maar wacht, wat zijn ramen dan?

REN Nou, dat zal ik je nu laten zien.

ML Oke.

REN Kijk, dit is dus het rooster waar ik het over had. Die koningin, die kan hier dus niet doorheen. En als je ook voelt... Voel maar ff.

NYD Is het warm?

REN Dan is het warm. Voel je de warmte eruit ?

NYD Ja. Ja ik voel het. Je moet redelijk dicht er opkomen. [Tegen Marie Lotte] Ja, echt daar zo.

ML Laat maar. Ik laat de warmte even zitten. Ik geloof het.

NYD Geloof maar dat het warm voelt. Oh wauw.

ML Ik vind het zo apart dat ze hier niet boos over worden.

REN Kijk, nu, is het zo dat... Ja. Er is iets aan de hand met die andere kast, maar dat zal ik straks laten zien.

NYD Oh.

REN Dit is een sluitraam.

NYD Sluitraam.

REN Maar om dat een beetje te verkleinen.

NYD Zodat het niet te veel ruimte is? Of hoe bedoel je dat?

REN Ja, dat ze zeg maar een beetje een afgesloten geheel hebben.

ML & **NYD** Oh.

NYD Hier zitten er heel veel.

ML Wacht, ik maak hier even een foto.

NYD Wooowwwww. Oh wow. Ze zitten echt met z'n allen op elkaar.

REN Ja.

NYD Maar het grappige is: ze zijn dus heel rustig. Want jij pakt het nu uit die kast en ze blijven gewoon allemaal erop zitten

REN Op dat raam zitten.

NYD Ze blijven gewoon hun ding doen.

REN Daar worden ze ook op geteeld, dat ze gewoon keurig op die raad blijven zitten.

NYD Oké, ja.

REN Want sommige van die bijen zakken er een beetje vanaf.

NYD Die zakken er vanaf?

ML Als die vallen naar beneden?

REN Die vallen naar beneden. Die gaan met elkaar op een kluitje zitten.

NYD Oh, ja, maar kijk maar wat...

ML Oh God.

NYD Oh wauw. Je moet eigenlijk een beetje filmpje maken ofzo.

ML Fascinerend. Ja, wacht.

REN Ik probeer ook even de koningin te vinden.

ML Die ben je aan het zoeken.

NYD Die ben aan het zoeken. En die kunnen we herkennen aan? Wij als leken. Oh ik zie em. Ik zie haar. Denk ik. Toch? Die grote.

ML Ja die grote.

REN Ze hebben altijd een witte STIP.

NYD Oh. Hebben ze altijd een witte stip?

REN Nee die geven we zelf.

NYD Oh oke, dat is een mark.

REN Dat is een mark. Nu weten we gewoon dat ze er in zit. Dat is belangrijk. Maar dat het ook déze koningin is? Het kan wel eens zo zijn dat die koningin bijvoorbeeld stiekem gewisseld wordt.

ML Echt?

REN En dan weet je van oke: he, deze koningin is niet mijn koningin. Dat het een andere koningin is.

NYD Want ze heeft een andere kleur?

REN Ja, nou geen kleur.

ML Wat is dit voor een stip dan? Is het gewoon verf?

REN Ja, het is gewoon een soort verf. Je kan er ook gewoon nagellak voor gebruiken.

ML Oh grappig.

NYD Maar de grap is dus: je ziet het ook echt. Je kon het echt zien, ook als leek.

ML Ja want ik zag ook niet die witte STIP meteen.

REN Ja, je zag ook... Even kijken hoor... Dat ze nou aan deze kant of aan die andere kant?

NYD Aan die andere kant.

REN Je ziet ook dat ze een iets groter rugpantser heeft.

ML & NYD Ja.

NYD Maar willen die bijen nu iets van haar?

REN Nou, het is zo dat... Je ziet ook wel dat ze haar begroeten. Ze lopen dus nu een beetje met haar mee.

NYD Ja.

REN Je kunt het hier wel een beetje zien, dat ze gewoon gevolgd wordt. Zie je het? Ze heeft toch een soort hofstaat. Zo heet het ook echt.

NYD Hofstaat?

REN Ja.

ML Wacht, ik maar nog even een keertje een filmpje hoor.

REN Kijk, je ziet ook dat die bijen hier keurig omheen staan.

ML Ik vind het ook mooi hoe dat licht.

REN Ze voeden haar nu ook. Zie je, ze wordt gevoed.

NYD Ja.

REN Ze lopen rustig met haar mee.

ML Oh mijn hemel! Wat geweldig dit.

REN Kijk, ze wordt gewoon keurig verzorgd. Een beetje schoongehouden zie je dat. Ze wordt gewoon keurig even verschoond. Je kunt duidelijk zien ook die bijen hieromheen dat ze ook duidelijk een hofstaat heeft.

NYD Ja ze zijn met zijn allen nu voor haar zorgen en doen.

ML Maar hebben bepaalde bijen de functie om haar te verzorgen.

REN Ja.

ML En dat zijn deze bijen die hier zitten of?

REN Nee, dat is een hele goede vraag van je. Want die bijen hebben allemaal een soort leeftijdsopbouw. Dus dus zo'n bij die wordt volgens de boekjes iets van zes weken oud, dus. Maar in de praktijk worden ze maar vier weken oud. Dus het wordt eigenlijk veel korter. Maar laten we er toch vanuit gaan dat ze zes weken oud worden. Dat toch de boekjes kloppen. In die 4-6 weken hebben ze wel iedere week een andere functie. Dus als ze pas geboren worden, dan verzorgen ze het broed bijvoorbeeld en maken ze de kast schoon en dat soort taken allemaal. Maar op een gegeven moment bijvoorbeeld verzorgen ze de koningin. Dus die koningin wordt nu verzorgd door een jonge bij. Maar als op een gegeven moment die bij wat ouder wordt... Je ziet hier dat dat rooster een beetje kapot is. Even kijken hoor. Ik weet niet of dat een probleem is hoor.

NYD & **ML** Oh ja.

REN Ja kijk, een beetje gebogen. Maar kijk, als die bij op een gegeven moment ouder wordt dan. Dan wordt dat die vlieg bij, die dus op zoek gaat naar honing.

ML Oh, dan krijg je een nieuwe functie, want je bent wat ouder

REN Ja, precies.

NYD Maar hoe oud wordt die koningin dan?

REN Nou, die Koningin, die kan officieel vijf jaar oud worden.

NYD Wow. Heb je ook wel eens een koningin zo lang gehad?

REN Nee, want op een gegeven moment neemt toch het feromoon wel af van die koningin. Op een gegeven moment nemen ze wel afscheid van haar. Dan is het wel klaar en dan wordt ze gewoon vervangen.

ML Bruut.

REN Maar er zijn toch imkers en die proberen dat toch zo lang mogelijk. Als het een goede koningin is, van goede komaf. Dan wil je dit toch graag wel houden.

ML Een vrouw van stand.

REN Ja en daar kun je daar ook je dochters van krijgen.

ML Maar dus de koningin leeft dan vijf jaar en een regular bij in deze kast, die leeft zo vier tot zes weken.

REN Ik zal je iets vertellen. Dat is gewoon echt een wonder der natuur, waar niemand een antwoord op heeft.

ML Dat dat zo is?

REN Ja, het gaat om dat als een koningin, die legt een eitje en drie dagen lang is het een eitje. En na drie dagen wordt het een larfje. En die larventijd wordt ze zes dagen

lang gevoerd. Dus zes dagen lang is ze een larfje. De eerste drie dagen van haar leven krijgt ze gewoon royal jelly: dat koninginnegelei. Dat ken je vast wel uit de boeken van Roald Dahl. En de laatste drie dagen krijgt ze normaal voedersap. Dan verpopt ze in twaalf dagen tot een werkster bij. Maar nu komt het. Die koningin legt weer een eitje. Dat wordt weer zes dagen een larfje, maar ze hebben besloten dat dat larfje de nieuwe koningin wordt. En dan krijgt het larfje zes dagen lang royal jelly van een hogere kwaliteit en hogere kwantiteit. Dus meer en beter. Zes dagen lang.

ML En dan één larve uitverkoren?

REN Uitverkoren. Laten we daarvan uitgaan en dan na zeven dagen wordt een koningin geboren. Dus even herhaling. Resumé, controlé. Drie dagen een ei, in beiden gevallen. Bij het ene geval: zes dagen lang gewoon gevoerd. Maar de ene krijgt dus drie dagen koninginnegelei en drie dagen voedersap. En die ander krijgt zes dagen lang, veel betere royal jelly, royal treatment. En na zeven dagen wordt ze geboren. En nu komt het: Die koningin, die is volledig anders. Ze heeft een andere vorm. Ze gaat geen honing halen. Ze wordt niet vier of zes weken, maar ze wordt wel vijf jaar. Dan denk je: wacht even, hoe is het mogelijk? Hoe is het mogelijk? Dus die krijgt dus drie dagen eigenlijk gewoon. In die periode krijg je iets anders te eten, maar je bent een heel ander wezen.

ML En dan gaat het over drie dagen ander eten?

REN Feitelijk drie dagen. Ja en eigenlijk die eerste drie dagen krijgt ze misschien iets beter. Maar ja, dan klopt het dus dat het eigenlijk maar over drie dagen anders eten gaat. Dat je denkt: huh?

ML Bi-zar!

REN Dat zijn toch de wonderen der natuur.

NYD Dat is een wonder.

ML Oh my God.

REN Dat is en wonder. Als je ook vraagt hoe dat nou kan: Ja allerlei DNA worden anders aangezet en omgezet. Ja dat, geloof ik ook wel, maar het is wel enorm anders.

ML & NYD Ja.

REN Het is niet een beetje. Het is niet zo dat ze een andere kleur haar, dat ze krullen heeft. Nee. Het is gewoon heel anders. Ze ziet er anders uit, ze wordt ouder, ze doet een heel ander gedrag.

ML Op hoeveel bijen wordt een koningin geboren?

REN Nou, kijk, het is zo, dat als dat zwerm gedrag ontstaat. En dat dat volk te groot wordt. Dat ze zeggen: Nou, er verkassen of delen ons op. Dan wordt er dus een nieuwe koningin geboren.

ML Dus op dat moment, omdat het volk behoefte heeft aan het uitvliegen, wordt er een larve weer uitverkoren om koningin te zijn.

REN Dat is ook om gewoon eventjes terug te komen. Het is eigenlijk dat het volk, dus die dames in die kast beslissen daarover. Want nu is het natuurlijk de grote vraag: Wie heeft nu de regie? Wie heeft dat nou besloten? En waar wordt het nou besloten? Is er een vergadering of is het gedrag? Of wie besluit op een gegeven moment van: Ja, nee, deze gaan we anders voeren en nu gaan we weg. Ja, het is...

ML Het is fascinerend.

REN Fascinerend, dat is ook een onbekende wereld eigenlijk. Niemand die het weet. En dat is natuurlijk voor jullie, met jullie feministische achtergrond, wel heel grappig om te bedenken dat het zo een vrouwenwereld is, waar het allemaal gewoon gesmeerd loopt.

NYD Het kan mensen.

ML Daar streven we naar.

REN Het kan dus wel en zonder ruzie. Zonder ruzie.

ML Dit is ons voorland. Dit is wat wij willen.

REN Dat is echt heel grappig dat het kan.

ML Echt geweldig.

REN Dus, dat fascineert mij ook enorm. Daarom ben ik ook bijen gaan houden. Er zijn heel veel onbeantwoorde verhaallijnen eigenlijk.

REN Dat houd me ook bezig, snap je.

ML Houd je het dan extra in de gaten?

REN Het blijkt dus ook dat als je twee koninginnen, bij wijze van spreken het zijn zusjes van elkaar. Dat wil dus niet zeggen dat ze zich op dezelfde manier ontwikkelen. Want de ene koningin ontwikkelt zich misschien toch iets anders dan de andere. Of het volk ontwikkelt zich dan anders dan het andere volk. Dan denk je, hoe kan dat nou? Ze zijn zusjes, die dochters die geboren zijn toch verwant aan elkaar, tot op zekere hoogte. En waarom is dat dan anders? En waarom heeft het ene volk dan veel meer honing en is veel zachtaardiger en de ander is misschien veel steeklustiger? Heeft zich anders aangepaard? En hoe gaat het dan? Waarom is dat eigenlijk zo en wie heeft dat besloten? Ja, dat is toch heel raar. Kijk, we gaan nu straks en dan nemen jullie maar wat afstand.

ML *ongemakkelijk* Ja.

REN Die andere kast die is gewoon wat flinker.

ML Jij bedoelt het linker volk.

REN Ja dat volk. Dat is gewoon nummer 10.

NYD Dat zijn de extinction rebellions.

REN Ja. Dat zijn de rebellions ja.

ML Gaan wij daar dan nu zo achter langs? Of ga jij nog even wat uitleggen?

REN Nou ik zal je iets laten zien. Dan zal je ook zien dat het vliegeriger is en waarschijnlijk ook stekeliger is. Als het zo is, dan merk je het wel.

ML Dan krijg je mijn jas.

NYD Ik heb toch nog even een andere vraag. Want je hebt nu gewoon aan ons laten zien. Je hebt nu niet iets voor je werk gedaan, toch? of wat kom jij doen als je naar de kassen gaat?

REN Wat ik belangrijk vind, is om te zien dat die Koningin er nog in zit. Dat er voer in zit. Dus dat hebben we nu gezien. Er zit honing in, dat vind ik belangrijk want daar gaat het eigenlijk om. Als de koningin is en er is voer dan weet ik gewoon ook: er zit ook wat broed in, want die koningin is gewoon keurig aan de leg. Ze hebben ook ruimte, want ik zag ook dat de raad dat er nog een plek was om nog gewoon eitjes te leggen. Want ja, dat was nog niet vol. Misschien ook wel te weinig eigenlijk. Dus dat is toch iets om aandacht aan te besteden. En ik weet, ze zijn ook gezond. Want dat weet ik namelijk al. Dus dat vind ik altijd belangrijk.

NYD Dus dus je komt een check doen, eigenlijk.

REN Ik kom een check doen om te kijken of ze dus gezond zijn. En ik kijk dus niet heel vaak. Als ik nu denk: dit zit wel goed, dat wil niet zeggen dat ik volgende week weer kom kijken. Dan laat ik dat gewoon met rust, want dan weet ik zo een volk moet ook gewoon z'n rust hebben. Ik hoef er niet elke keer in te graven.

ML En iets als honing oogsten? Met welke frequentie doe je dat?

REN Nou, het is zo, ik ben toevallig heel slechte winter uitgekomen. Er is heel veel winter sterfte in Nederland en toevallig ben ik er ook door getroffen. Dit jaar is het een beetje een treurig jaar.

ML En wintersterfte is echt: een volk is dood.

REN Dood ja. Maar wat ik normaal gesproken doe... Kijk, vroeger, een paar jaar geleden, had je wel echt een voorjaarsdracht en waren er echt bloemetjes die in het voorjaar bloeiden. En dan was er een paar weken niks en had je echt de

zomerdracht. Vroeger waren het echt wel duidelijk afgebakende periodes. En als dan die voorjaarsdracht afgelopen was, dan slingerde ik de honing. En dan wachtte ik op de zomerdracht.

REN Nou, dat is dat koudgeslingerd...

NYD Maar wat is het letterlijk?

REN Nou, kijk, nu heb je dat raam gezien waar het in zit. En door dat in zo'n centrifuge te doen als het ware, slinger je dat er gewoon uit.

NYD En dat, dat is dus gewoon een soort machine? Een apparaat?

REN Ja, een apparaatje. Zo een ton.

ML Oh, ik zag jou echt met je arm zo...

REN Nou ja, het kan zo een horizontale slinger... Inderdaad, je kunt het tegenwoordig gemotoriseerd doen. Vroeger zat er gewoon z'n handslinger op en dan draait dat gewoon in zo'n trommel heel hard rond.

ML De honing komt dan los?

REN Door de centrifugale kracht slaat als het ware die honing tegen de buitenkant van dat vat en dat loopt dan naar beneden. En dan zit er een kraantje en dan kun je de honing opvangen. Maar het is nu zo dat in Nederland heb je een paar hoofddrachten. En in Amsterdam is er eigenlijk maar één hoofddracht te vinden, eigenlijk twee. De wilg is een hele goede dracht in het voorjaar. Maar in de zomer is dat de linde. En in Amsterdam staan er nog al veel lindebomen. En linde is echt, daar komt heel veel honing vanaf. Maar de linde heeft ook een bepaalde, specifieke smaak. Dus meestal doe ik dan zo dat voordat die Linde begint te bloeien en ik heb voldoende honing, zeg maar in die kast, dan slinger ik dat, omdat ik het fijn vind om die smaak apart te houden van de linde smaak.

ML Wat was de... Je hebt de linde smaak en je hebt de...?

REN Ja en zeg maar alles wat in het voorjaar bloeit.

ML Zoals? Want je noemde net een voorbeeld.

REN Ja gewoon, wat gewoon bloeit.

NYD Net zij jij de wild.

REN Wilgen bijvoorbeeld.

ML Heet dat dan wilgen honing?

REN Je mag in Nederland pas een naam geven aan een honing, als je dat ook echt daadwerkelijk hebt vastgesteld. Hoeveel pollen er in die honing zitten. Dus je mag

dat niet zomaar zeggen: Nou ja, smaakt ergens naar linde honing het is linde. Het zal wel linde zijn. Nee, dat mag niet. Je moet het echt onderzoeken en als er een bepaald percentage aan pollen in zit, dat moet je echt microscopisch vaststellen, dan kun je dat ook gewoon die naam geven. Dus dat doet niemand. Want ik heb een heel slecht ontwikkeld smaakgevoel en dan denk ik van: Nou, dat zal allemaal wel.

ML Jij noemt het gewoon Amsterdamse honing!

REN Ik noem het gewoon Amsterdamse honing.

NYD Dat is het ook.

REN Dat is het ook gewoon. Dan denk ik...

ML *imiteert René* Dat komt toch hier vandaan?

REN Daarom. Weet je wat het ook is, wat aan die voorjaars honing wel grappig is, omdat het seizoen... Nu was het in de meimaand nat en koud. Dan zal je zien, dat alles wat er in de meimaand bloeide, dat die smaaktonen minder inzitten dan bijvoorbeeld in andere jaren. Dus die voorjaarstonen hebben wel iets karakervollers. Omdat het elke keer toch iets anders is en dat maakt het wel leuk om dat een beetje apart te houden.

ML En als je het bijvoorbeeld hebt over dingen als klimaatverandering en het wordt droger of er zijn minder bloemen of zo? Merk je dat in de honing ook?

REN Nou kijk, vorig jaar, deze winter, zijn er veel bijen volkeren gestorven. Ik vind persoonlijk... Er is een Duitse filosoof of Duitse bijenonderzoeker, Guido Eich heeft gezegd: Mein Volk is tot, was habe Ich falsch gemacht? En ik vind dat een goede houding. Dat betekent feitelijk dat je de fout eerst bij jezelf zoekt. Is het volk misschien niet gezond geweest? Of had het te weinig voer? Of te veel voer?

NYD Je kan bijen voeren toch? Met wat suikerwater?

REN Ja, precies. Maar ja, we kunnen allemaal vaststellen dat er gewoon heel weinig insecten zijn. We kunnen allemaal vaststellen dat er heel weinig hommels zijn dit jaar. Kijk maar in een parkje je ziet ze nauwelijks vliegen, dus het lijkt toch wel dat er een bepaalde grenswaarde, van wat die grenswaarden ook is... Maar het lijkt wel alsof er toch een bepaalde grenswaarde is bereikt, waardoor toch insecten het moeilijk hebben. Waarschijnlijk ook de honingbij. Dus misschien heeft het daar toch iets mee te maken. Maar goed, vooralsnog luister ik naar de beschuldigende vinger van Guido Eich. Dan denk ik: Het zal mijn fout wel zijn. Op die tour zit ik nog steeds.

NYD En heeft het nou nog zin als wij op ons balkonnetje nog een plantje neerzetten?

REN Het heeft altijd zin, zeker. Dat moedig ik natuurlijk iedereen aan natuurlijk. Om daar gewoon voor te zorgen. Maar dat ja.

ML Zoveel mogelijk bloemetjes.

REN Ja, dat denk ik wel. Kijk, dan, dan kunnen ze ieder geval de weg daarnaartoe wel vinden. Dus het is altijd belangrijk dat je dat ook aanbiedt. Dat vooralsnog. Sowieso sta ik daar wel achter. Maar goed, in ieder geval klimaat, heeft het een effect? Toen ik begon met bijhouden zo'n tien, vijftien jaar geen leden, toen was het gewoon zo, eind augustus had ik die volkeren gewoon voldoende voer gegeven en dan ging ik gewoon op vakantie en dan kwam ik eigenlijk ook nooit meer terug. In de winter ging ik weer eens kijken hoe het ermee stond, want dan dacht ik: het zit wel goed, maar nu natuurlijk ja, in oktober-november loop ik nog steeds in mijn t-shirt en die bijen die vliegen maar door, en dan denk ik: ja hebben ze wel voldoende voer en gaan ze dat wel halen? Ik ben er de hele dag mee bezig eigenlijk. Ik maak me daar ernstig zorgen over. En dan nu met die bijensterfte, ik denk nou. Zal er dan toch een bepaald verband zijn geweest tussen de één en de ander? Nou, dat ja, dat wil ik eigenlijk best wel geloven. Ik heb zelf gemerkt, eigenlijk tien, vijftien jaar lang, dat het gewoon heel anders is.

ML Ja, als je het nu vergelijkt met vroeger.

REN Nu vergelijkt met vroeger ja.

ML Het klinkt eigenlijk alsof je er wel fulltime mee bezig bent, want... ja.

REN Emotioneel ben ik er altijd mee bezig. Maar ik vind ook als je voor een dier zorgt, als je gewoon een dier neemt of nou je goudvis, je kat of je hond is, dan moet je ervoor zorgen ook. Dus je voelt er toch een bepaalde verantwoordelijkheid voor. Dus als je bijen volkeren dood zijn, kun je zeggen: ja, jammer dat ze dood zijn, maar zo heb ik het niet ervaren.

ML Nee, want dat zijn je beesten. En dan is het zo als je dan merkt dat zo'n volk dood is, dat is dan gewoon dood in zo'n kast?

REN Ja, ja, dat ligt gewoon dood in de kast, of het is gewoon leeg.

ML Oh, wat treurig. Dan is het gewoon weg? Gewoon leeg?

REN Echt, ja, gewoon leeg, ja. Het is een beeld wat gewoon heel aangrijpend is en omdat je er zoveel zorg aan hebt besteed en gezorgd hebt dat ze gezond de winter in gaan en voor je gevoel er alles aan hebt gedaan, is dat enorm ontluisterend om dat mee te maken. Kijk, weet je, ik heb altijd wel eens een keer gehad dat een volk doodging, want de winter is de allerbeste scherprechter en de natuur is de beste scherprechter. Dus als het volk niet gezond is, of de koningin is niet goed en het volk redt de winter niet. Nou ja, dat moet dan maar zo zijn. Maar als het echt massaal is, dan word je er al wat stiller van.

NYD En hoe belangrijk zijn de bijen, gewoon voor de wereld? Voor het klimaat?

REN Ik denk het goed, er was er pas een programma op, ik weet niet of ik reclame mag maken voor de Keuringsdienst van Waarde, waarin aandacht wordt besteed aan, zeg maar dat telers wel gewoon ook natuurlijk afhankelijk zijn, gewoon de fruitindustrie, om een industrie te noemen, zeer afhankelijk is van allerlei bestuivers. En dat die dus ook bijvoorbeeld hommels inzetten. Maar ook gelukkig honingbijen. Dus ze zijn wel heel belangrijk, maar er zijn ook andere bestuivers eigenlijk. Dat is wel een beetje de moraal van het verhaal. Maar goed, ja, die zijn onmiskenbaar onderdeel natuurlijk van het Nederlandse landschap en ze horen er gewoon thuis. Dus we moeten er goed voor zorgen. Dus kijk en alles met mate, dat vind ik wel. Kijk, ik bedoel dat het eis heeft gezegd dat er te veel honingvolkeren zijn in Amsterdam. Nou, het kan waar zijn of het kan niet waar zijn. Maar ik denk, de moraal van het verhaal is dat we wel moeten zorgen dat alles, zeg maar, in een balans blijft. Het helemaal nog klopt, snap je. Daar moeten we gewoon eerlijk over zijn. Of dat een rol van de overheid is, het te bepalen, ja, dat weet ik niet. Op een gegeven moment moet je het ook een beetje aan de industrie overlaten om te zeggen: jongens, luister eens, we hebben dit geconstateerd en zoeken het even met elkaar uit, of jullie dat nu ook vinden. Toch?

ML Ja, zij zijn de kenners.

REN Ja, zij zijn de kenners. Dat vind ik ook. Zij hebben ook een bepaald maatschappelijk belang. Maar ik denk wel, wat ik daar nog aan toe wil voegen: Het ging destijds over de discussie rondom de balans of die wilde bij concurrentie ondervindt van de honingbij. En ik denk dat ik namens alle Amsterdamse imkers spreek, dat als op een gegeven moment blijkt dat de honingbij echt de wilde bij verdringt, dat imkers er direct mee zullen stoppen. Ze zijn allemaal zeer begaan met al het vliegend personeel in de stad. Dus, en dat kan niet de bedoeling zijn, snap je. En dat weten de imkers zelf ook, als je gewoon op de imkervereniging komt, dan zijn er gewoon keurige nette mensen die dat gewoon echt uit een hobby en liefhebberij doen en niet met een broodgewin. Dus je kan er ook vrij makkelijk afscheid van nemen of terugschalen of afschalen. Er is altijd een oplossing voor, dus dat vind ik wel.

ML Oké, ja.

NYD Dan gaan we nu de linker kast in toch? En dan gaan we een klein beetje opzij, geloof ik?

ML Ja we gaan naar de linkerkant.

REN Je wilde graag iets weten over het leerproces.

ML Ja, klopt.

REN Bijhouden is gewoon een vrije hobby. Dus je koopt een kast bij wijze van spreken en je vindt een bijenzwerm of je koopt een bijenvolk op Marktplaats. Dan ben je begonnen.

NYD Ja, dus iedereen kan of mag het. Je hoeft geen certificaat te hebben, niks.

REN Ja, iedereen mag het, geen certificaat. Je hoeft niet bij een vereniging aangesloten te zijn. Je kan gewoon beginnen, maar ik vind dat als je voor dieren wil zorgen en waar je echt veel kennis voor nodig hebt, ja, dan moet je eigenlijk, ben je wel verplicht om gewoon een traditionele imkercursus te volgen. Vind ik. En als je later een verschuiving wil maken naar de meer biodynamische manier van het houden van bijen, dat is meer een lossere manier, waarbij je het volk wat meer centraal stelt, sta ik helemaal achter. Moet je vooral doen, maar ik denk toch dat het verstandig is om te beginnen met een gewone, traditionele imkercursus.

NYD Gewoon de basis zeg maar.

REN Gewoon de basis. Dat je in ieder geval weet waar het over gaat. En dat je later zeg maar aan de knoppen gaat draaien om te zeggen: nu houd ik bijen zoals het meer past bij mijn beleving. Maar die beginstap, sla die vooral niet over. Heel cruciaal vind ik dat. Omdat ook die bijen gewoon veel te lijden hebben onder ziektes bijvoorbeeld, en...

NYD En dan moet je gewoon weten.

REN Je moet dat gewoon weten. Je moet gewoon de basis krijgen. Hoe herken is die ziekte? Wat moet ik eraan doen? Gewoon dat je dat even in de vingers hebt en dan ga je gewoon op ontdekkingstour naar naar jezelf.

NYD En hoe lang duurt dat bijvoorbeeld zo'n cursus. Noem ik het een cursus of hoe noem ik het?

REN Ja, het heet vaak toch wel een basiscursus. Er zijn vaak een paar theorielessen en daarna een praktijkles. Ja, die praktijkles, het is wel verstandig om dan toch te komen.

gelacht

REN Nou dat zal ik je vertellen. Dat is misschien een beetje verbazingwekkend. Er zijn gewoon mensen die echt begeistert zijn, die echt gewoon bijen willen houden. Maar je merkt ook van die mensen, ja, die doen nu de cursus bijhouden en volgend jaar de cursus spekstenen en linoleum snijden.

ML Dit klinkt een beetje zoals wat wij af en toe hebben. Dat we dan helemaal vol gaan in een onderwerp, en dan laten we het weer los. En we doen nu de cursus Nederlandse gebarentaal en daar merk je ook; mensen haken massaal af na een aantal weken, dus dat zal ook bij de imkercursus, dat zal bij any cursus zal dat aan de hand zijn.

REN Dan zie ik die volgend jaar misschien wel bij de imkerkursus en dat jaar daarop zijn ze aan het spekstenen. Die vermaken zich gewoon een zomer. Een soort bezigheid eigenlijk. Ja, die pik je er altijd wel een beetje uit. Dat is wel een beetje jammer. Ik vind wel dat als je ergens voor gaat, dan moet je er ook wel veel, want vaak wordt het gegeven door vrijwilligers of je moet er wel iets voor betalen. Je moet wel zorgen dat je gewoon met een beetje passie en met een beetje drive...

NYD Ervoor gaan.

REN Dat je echt denkt van nou, dit is ook wel mijn hobby, snap je. Kijk, het kan natuurlijk zijn dat het blijkt dat je heel bang bent voor bijen, dat je denkt van; nou ik had er toch een heel ander beeld bij; of dat je enorm allergisch blijkt te zijn en dat je denkt: nou, dat is niks voor mij. Nou, dat snap ik ook wel. Dat kan je tot een nieuw inzicht leiden, maar als het begint, moet je er wel gewoon voor gaan vind ik.

ML Hoe lang duurt de cursus? Waar moet ik aan denken?

REN Nou, je begint meestal in de winter, zeg maar zo rond februari, en dan begint het zonnetje te schijnen, zeg maar zo half maart, of maart-april dan gaan die buitenlessen beginnen. En dan ben je wel om de paar weken heen. Dus ik denk wel dat je in totaal zo'n tien, twaalf lessen ben je wel kwijt. En het is wel een vrij dwingend concept, vind ik zelf. Je moet dan ook gewoon gaan. Zorgen dat je erbij bent.

ML Maar het is meteen exposure therapie waarschijnlijk, is het hop, meteen met die bijen.

REN Ja, na die theorieles ga je meteen de bijen in. Ja, dus dat is spannend. Voor ons in het ook heel spannend.

NYD Is het dan ook dat..? Zij het veel mannen, imkers? Bij imkers denk ik meteen aan mannen. Klopt dat, dat gevoel?

REN Nou, dat valt wel mee eigenlijk. Het is een goede mix. Er zijn toch wel veel vrouwen die dit doen hoor.

NYD Want we weten nu ondertussen, het is eigenlijk een heel feministisch volk, dat bijenvolk.

REN Nee, ik denk dat het toch wel een beetje opschuift naar meer vrouwen, maar ik moet je eerder bekennen dat als ik naar zo'n symposium ga, dan zie ik wel heel veel grijze oude mannen rondlopen.

NYD Oh, oké.

REN *lachend* En ik.

NYD *lachend* En jij ja. Dus er kan altijd nog wel een frisse wind, een jeugdige aanwas gewenst.

REN Ja, ik merk ook als er dan jonge vrouwen zich aanmelden, dat heel veel mannen dat wel enorm omarmen en ook gewoon extra een beetje een zetje geven, omdat toch ook binnen die imkerwereld wel leeft, dat het wel leuk is dat er ook gewoon jonge vrouwen zich aansluiten.

NYD Het is niet van: Dit is eigenlijk een mannenwereld, wat kom jij hier doen dan?

REN Nee, je wordt ook niet aan je lot overgelaten. Ze helpen je graag met een volkje of dat ze met een probleem zit of je hebt vragen, dan word je toch wel zeer warm ontvangen.

NYD Maar het lijkt mij wel heel eng alsnog om dan op een gegeven moment opeens je eigen volk te hebben. Of heb je dan ook een soort mentor of zo? Of moet je dat zelf doen?

REN Dat kan natuurlijk ook. Ik had eerst, en dan op een gegeven moment, ik had zoveel geleerd en het jaar daarop dacht ik: hoe zat het ook alweer, ik was helemaal kwijt.

ML Oh ja, want je hebt natuurlijk gewoon een soort pauze, eigenlijk in de winter, en dan moet je weer.

REN Inderdaad, alles wat ik dus in die theorie les geleerd, dat was gewoon een jaar later dacht ik: ja, hoe zit het ook weer?

ML En had je een mentor?

REN Nou ik had wel wat rondgevraagd. Het eerste jaar ging het ook gewoon helemaal fout.

ML Oh ja, wat ging er dan fout?

REN Nou, ze gingen zwermen of was gewoon, het ontwikkelde zich niet wilde. Ik denk: ja, nu, als ik nu terugkijk dan denk ik: ja, ik weet wat ik fout gedaan heb, maar toen, ja, heb ik het gewoon, laat ik zo zeggen, ik heb er gewoon het beste van gemaakt, maar ik heb niet opgegeven. Uiteindelijk ben ik heel goed bevriend geraakt met een imker die ik op die cursus heb leren kennen. Dat is echt wel mijn vriend geworden. En elk jaar zeggen we: volgend jaar doen we het beter, volgend jaar doen we het nog beter. Nu vijftien jaar later zeggen we dat nog steeds: volgend jaar doen we het weer beter.

ML Er is altijd ruimte voor verbetering.

REN Ja, altijd ruimte voor verbetering. En dat zeg ik elk jaar weer.

NYD Er zit trouwens een bijenvolk bij ons kantoor. We zitten in het Volkshotel. Ik weet niet of je dat weet? Daar op het dak zit een... Wist je dat of niet?

REN Wist ik niet nee.

NYD Oké, dus de imkerwereld is niet zo dat jullie allemaal elkaar per definitie kennen?

REN Nee, kijk, er zijn heel veel bedrijven die een bijenvolk op een dak hebben of in een tuin hebben. Ik heb daar een tweeslachtige mening over. Aan de ene kant vind ik dat heel goed, hè dat je imkers de ruimte geeft om een bijenvolk te plaatsen. Aan de andere kant riekt het ook wel een beetje naar greenwashing.

NYD Oh ja, ik denk wel dat het in dit geval.... We zitten in een broedplaats heet dat, dus ons kantoor zit bij allemaal kunstenaars en allemaal creatieve of activistische achtige types, zeg maar, net als wij zelf, en volgens mij heeft hij, hij? hen?

ML Laten we voor de zekerheid 'die' zeggen?

NYD Die persoon heeft denk ik zelf gevraagd of dat daar mocht, dus dan was het niet zo van het Volkshotel wil euhh..

REN Dan is het anders. Dan vind ik het heel goed dat er een plek wordt geboden.

ML En we kregen ook een update dat het bijenvolk de winter overleefd heeft laatst.

REN Dat is hartstikke mooi.

ML Ja, dat was hartstikke leuk en nu is het dan weer volop gaande, daar op het dak van het Volkshotel.

REN Dat moedig ik dus enorm aan. Maar als er bedrijven zijn die, zeg maar, niet echt een groene nagel hebben..

NYD *lachend* Shell!

REN Ja, nou Shell... *lachend*

ML *lachend* Op het dak van Shell staat één bijenkast.

REN Ja, snap je. Dan denk ik van, daar is meer voor nodig. Snap je wat ik bedoel?

ML Ja, ik snap het ook ja. Oh ja, ik vroeg het je net, maar toen was je heel geconcentreerd bezig, wat zijn darren?

REN Oh ja, darren. We zijn ze helemaal vergeten te bekijken. Ja, inderdaad. WE zijn de mannen helemaal vergeten.

ML Dat maakt mij niet uit, maar ik wil toch gewoon graag heel eventjes de facts.

REN Ja, in april, ongeveer maart-april, dan worden de eerste darren geboren. Dus die mannetjes, die gaan dus niet mee in de winter. Uiteindelijk komen er zo'n 1500 tot 2000 darren in het volk. En die, die mogen in dat volk blijven tot het einde van het seizoen, zo augustus-september. Dus dat is de periode dat ze er zijn en eigenlijk, het enige doel waarvoor ze zijn is eigenlijk om te paren met de koningin. Voor de rest doen die mannen niet zo veel. Ja is best wel heel veel.

ML Jemig, ja.

REN Dat is best wel heel veel. Dus, euhm, eigenlijk doen ze dus niet zo heel veel, die mannen.

ML Maar ze leven dus maar een paar maanden?

REN Ja, en dus die bijen, die hebben ze dus echt gewoon nodig voor het voortbestaan, eigenlijk niet zozeer voor het eigen soort, want die Koningin, die zal, als het goed is paren met een andere dar, maar zeg maar gewoon voor het totale voortbestaan van de hele bijenpopulatie onderhouden ze dus die mannen. En het eind van het seizoen, als er geen koninginnen meer geboren worden, dan worden die darren ook gewoon afgestoken. Dat heet ook gewoon de darrenslacht. Ze komen er niet meer in.

ML *lachend* De darrenslacht, de bruidsvlucht. Prachtig hoor.

REN Ze komen er gewoon niet meer in. Zo simpel is het eigenlijk. Ze kosten veel voer en die vrouwen die moeten die honing ophalen en ja die darren...

ML Prioriteiten stellen.

REN Ja, prioriteiten stellen. Die moeten gewoon die winter door en die mannen verliezen gewoon elke functie. Dus nu is het wel zo en dat is niet omdat ik man ben, moet je niet denken dat dat nou de achtergrond is van het verhaal wat ik je nu ga vertellen, maar het schijnt wel eens te zijn dat werksterbijen wel heel rustig worden als er ook veel darren rondlopen, omdat het...

NYD Oh ja, er zit wel...

REN Ja, het geeft toch het gevoel dat het wel een soort noodklep is. Dat als het niet schaad, dat er dan toch weer een nieuwe koningin gemaakt kan worden, waar ook mee gepaard kan worden. Dus het schijnt wel uit een soort overlevingsdrang van die bijen, dat het wel verstandig is en dat ze dus wel heel blij zijn met die mannen. Dat wil ik er dan wel even bij vertellen.

NYD Ze kunnen dus niet zonder die darren. Nee precies. Ze maken wel echt onderdeel daarvan uit.

REN Maar functioneel, voor de kolonie an sich, is het te verwaarlozen.

NYD Oké, grappig.

ML Ja, heel erg.

REN Maar ik zal je er nog iets over vertellen. Die koningin is toch een heel bijzonder wezen. Ik wil dat toch even op inzoomen met name op die mannen.

NYD *lachend* inzoomen!

REN Inzoomen ja. We hebben al met elkaar besproken dat die koningin op haar bruidsvlucht dus ook die paringsvlucht uitvoert. Dat sperma dat ze tijdens die bruidsvlucht ontvangt, binnenkrijgt, dat spaart ze op. Daar is weer een heel mooi woord voor. Dat heet haar spermatheek. Dat is eigenlijk heel bijzonder, want ze is in staat om dit sperma jarenlang goed te houden.

NYD Oh wow, oké.

REN En dat is natuurlijk gewoon, ja. Bij een zoogdier, bij een vrouw begint het al vrij snel, zeg maar, gewoon af te sterven, maar bij een werksterbij of bij een koningin is, eigenlijk in staat om die sperma jarenlang in goede conditie te houden. In dat opzicht is het al vrij bijzonder. Nu komt het: Wat nog meer bijzonder is, is dat als op een gegeven moment een werksterbij geboren wordt, of als ze een eitje wil leggen voor een werksterbij, dan ontspringt dat eitje van haar eierstok, dat gaat langs haar spermatheek. En ze voegt daar dus een spermacelletje aan toe en dan legt ze dat eitje en zo wordt er een werkster bij geboren. Maar als ze nu wel graag wil dat er een mannetje wordt geboren, dan laat ze dat eitje van die eierstok niet langs haar spermatheek lopen. Dus dan is het dus een onbevucht eitje.

NYD Holy shit.

REN Dat betekent feitelijk... Dus ten eerste is het bijzonder dat ze dat zelf kan aangeven. Volgens mij is ze daar uniek in in de wereld. Dat ze zelf kan bepalen: ik wil een zoon of een dochter. Daarnaast is het zo dat het ook heel bijzonder is om te bedenken dat die mannetjes allemaal het DNA hebben van de moeder, want ze hebben allemaal geen vader. Ze hebben ook maar een halve set chromosomen.

NYD Holy shit.

ML Het duizelt me weer: wat cool dit eigenlijk!

REN Enorm cool he?

NYD Maar ik vind het ook fascinerend dat er nog zoveel dingen niet bekend zijn. Het is, het is een een diersoort, insectensoort die heel erg onderzocht wordt en toch weten ook veel niet. Dat maakt het ook een soort...

REN Ja, want hoe krijgt ze dat dan? Ja, dat is toch heel bijzonder feitelijk. Dan zegt ze: ja, ze doet dat dan, ja, hoe dan?

ML Kan daar geen onderzoek naar gedaan worden, omdat dat allemaal gewoon gebeurt in beauty of the nature?

REN Misschien is er wel onderzoek naar gedaan, maar of dat nou echt daadwerkelijk gewoon ook het antwoord is, dat weet ik eigenlijk niet.

ML Maar ook als het gaat over bijvoorbeeld als zo'n volk sterft. Er zijn toch ook allemaal geheimzinnige ziektes waar niet alles duidelijk over is, dacht ik.

REN Kijk, het is zo dat over de bijensterfte, om daar nog even op in te zoomen, kijk doordat ook bijen hele internationale omgeving zitten, worden gewoon heel veel bijen ook vervoerd en ingevlogen en er vindt heel veel transport plaats van bijen, dus die ziektes hebben zich ook razendsnel verspreid over over allerlei bijenpopulaties en je merkt gewoon dat dat de bron is van veel bijensterfte.

ML Oké, dat er gewoon heel veel meer gesjouwd wordt en dat verspreid zich, dat heuen moet niet.

REN Nee, dat is feitelijk gewoon, dat is gewoon toch een groot probleem, maar dat natuurlijk een probleem waar we natuurlijk vandaag de dag allemaal mee te maken hebben. Ik bedoelde Corona infecties...

ML Heeft zich ook zo verspreid, dus eigenlijk ontkom je er niet aan! Ga niet te veel, heuen met die volken! Laat ze gewoon een beetje lekker met rust.

REN Inderdaad, dat klopt

ML Ja.

REN Dat klopt, en daarom is het ook toch heel belangrijk als imker om dat ziektebeeld dan te herkennen en te zorgen eigenlijk dat ze gewoon een beetje fit en vitaal blijven.

NYD En hoe herken je dan dat ze niet fit zijn?

REN Nou, je herkent het bijvoorbeeld aan die celletjes die dat toch bijvoorbeeld, dat die celletjes waar die waaronder dus die bij zich verpoppen, dat die celletjes een gaatje hebben, hier en daar ook niet helemaal goed gesloten zijn. Soms herken je het ook dat bijen een beetje vervormende vleugeltjes hebben of dat ze wat kleiner zijn. Dat zijn wel symptomen waarvan je denkt: hé, en het kan zijn voordat het volk niet groeit, weinig honing haalt. En dat is toch belangrijk. Want ook al ben je zeg maar niet echt, er zijn imkers, die zijn niet zo gefocust op honing en er zijn imkers die dat wel zijn. Maar in theorie gesproken is eigenlijk elke imker geïnteresseerd in honing, want honing is een indicatie dat het volk gezond is en dat het ook op een plek staat waar gewoon heel veel honing te halen valt. En dat is gewoon toch, eigenlijk is iedere imker wel een honing imker.

ML Ja, want het is een teken van dat een, dat een volk gezond is en alle dingen die je dan net noemt, van vervormde vleugeltjes of een gaatje is niet goed gesloten. Dat check jij dan ook. Als je gaat checken dan check je op alles of het er gezond uitziet

NYD Wij zien gewoon krioelende bijen maar jij ziet al die details natuurlijk.

REN Ja, daar ben ik ook naar op zoek, snap, je: Zit er voer in? Zijn er gesloten celletjes?

ML En en zeg maar wat we dan net zagen, jij haalde die dingen eruit, daar waar de Koningin loopt, daar lopen ook de darren nu en die zijn dan nu dus letterlijk aan het rond-darren met die Koningin.

REN Nee, nee, nee, het is natuurlijk dat die paring die vindt echt plaats in de lucht, rond het middaguur, dan vliegen ze allemaal uit rond een uur of twee en rond een uur of vier komen ze allemaal weer terug.

ML Elke dag?

REN Ja, elke dag dus als je nog eens een keer in de buurt bent van een bijenvolk en je bent er zo rond een uur of twee of je bent er rond een uur of vier dan zul je horen en zien want ze maken enorm veel herrie, dat die daar in- en uitvliegen dus die Koningin, die paring van die Koningin, vindt ook rond dat tijdstip plaats, ergens in de middag. Dus het is niet zo dat nou de hele dag gepaard wordt.

NYD Ik dacht juist, er wordt een keer gepaard en dan heel lang niet, maar dat is iets wat de hele tijd gebeurt.

REN Nee, nee, nee, het is gewoon zo dat die worden natuurlijk gewoon dagelijks, natuurlijk wel koninginnen geboren in Amsterdam dus die bij die die daar vliegen gewoon uit. Ja, die hangen daar gewoon, zeg maar gewoon die kerels hangen daar gewoon in de lucht rond te hangen, te hangen.

ML Oh en die wachten dan gewoon op een Koningin

REN Ja, er zijn dagen natuurlijk dat er niks is en dan vliegen ze onverrichte zaken weer terug totdat er wel gepaard kan worden.

ML Oh dus die maar en dan de bruidsvlucht van de Koningin. Dat is eenmalig.

REN Dat is eenmalig, ja, maar die darren die vliegen dus elke dag-uit zeg maar gewoon om te kijken van of er al wat te gebeuren is.

NYD Oké, en je ziet wel eens in films of zo'n bijenvolk wat wel helemaal op iemand gaat. Is dat realistisch dat bijen je echt zo achter je aankomen?

REN Ja, zeker, ja, zeker zeker, dat gewoon zo'n achtervolgen, ja, nee, dat is echt waar. Nee, dat is mij ook wel gebeurd in de begintijd dat ik gewoon echt van die bijenvolkeren...

NYD Heb je echt iets effe fout gedaan? En dan komen ze met z'n allen?

REN Nou ja, daar zitten zo'n agressief, dan is het volk toch wel een dusdanig ontstemmige stemming dat ik zelfs in mijn pak gewoon op de fiets zat en dat ze gewoon nog achter me aan kwamen dat mensen op de dijk hebben gedacht: wat doet die man daar in dat gekke pak?

ML Maar wat is? Hoe weten ze dan? Waarom komen ze dan achter je aan?

REN Ja, dat is dan toch, ja, dat is dan toch iets, dat is toch bepaalde agressiviteit, maar ja, die daar toch in zit, ik bedoel, dat is toch gewoon kijk, we hebben deze bijen in Nederland wel behoorlijk gedomesticeerd kijk, als je naar naar Afrika gaat, ja, dan worden ze gewoon beschermd. Daar hangen imkers ze gewoon op. Zeg maar, om olifanten te verjagen dat is geen zachtaardig volkje, dat zijn wel echt bijen die gewoon echt heel defensief zijn, dus die gaan er gewoon voor, die meiden.

ML Die meiden, I love 'em, ik ben doodsbang voor ze, maar.

REN Ja, dat klopt, nee, dus dat is wel heel anders.

NYD Dus wij hebben net een soort van heel rustig volk gezien. Maar als je in de buurt van een bijenvolk komt, dan is niet te aanraden van ga even gezellig loeren.

REN Nee, nee, dus daar zou ik toch wel afstand bewaren, want je weet het maar nooit, je weet het maar nooit.

ML En wat is voldoende afstand? Paar meter?

REN Nou, een paar meter. Die bijen die doen ook gewoon hun eigen ding. Snap je. Ja, weet je, ja, die zijn ook gewoon druk bezig, dus die zullen je echt niet zomaar achtervolgen. Als er geen directe aanleiding voor is of je hebt een parfum, je goedkoop parfummetje van de markt op, dan dan dan: ja, dan moet je dat wel, moet je niet doen, dat moet wel een goed knap parfum zijn of gewoon naar jezelf ruiken.

NYD Ik denk dat ik ik vroeg net van die kasten zijn redelijk dichtbij een huis, nou ja, wel echt nog meters er vanaf. Maar goed, dat is dus niet eng of zo.

REN Nee.

NYD Nee, dat kan gewoon.

REN Ja, dat kan, dat kan gewoon. Er is in Amsterdam ook geen algemene politieverordening, in Amsterdam mag je feitelijk overal een bijenkast neerzetten.

ML Ook op een balkon.

REN Ja, ja, op je balkon ook, dus een paar jaar geleden is daar ook een soort protest geweest van een onderbuurman die beweerde gestoken te zijn. En maar die

die vrouw mocht gewoon naar bijenkast gewoon op de op het balkon laten staan, dus het mag gewoon.

ML Oh ja, ik zou dat dan toch niet zo chill vinden als de burens dat deden.

REN Nee, ik zou het zelf ook niet zo chill vinden. Ik vind het gewoon toch, je hebt daar toch een bepaalde verantwoordelijkheid voor. Dus ik zou het zelf, denk ik, niet doen. Maar feitelijk ben je daar wel vrij om dat te doen.

NYD En is het dan ook zo? Want hier, bij de kasten waar we net waren, daar is heel veel natuur omheen. Maar bijvoorbeeld bij dat volkshotel daarboven, ja, dat voelt voor mij kaal en leeg, maar maakt dat dan niet uit?

REN Nee, maakt niet zoveel uit want bijen vliegt drie keer ongeveer drie kilometer van die bijenkast af, dus die hebben een behoorlijk actieradius.

NYD Ja, oké, dus dat is niet zo'n probleem

REN Nee, en dan komen ze toch weer heel ver, want dan volkshotel, dan is het, zegmaar Frankendael en dat is weer op fietsafstand.

ML Krijgen ze nog een beetje beweging.

REN Ja.

ML Harstikke goed

REN Zeker.

ML Ze moeten wel.

Iedereen lacht

REN Ja of Artis, dus ja, het ligt allemaal wel een beetje dezelfde dingen op af te vliegen.

ML Ik, ik ben er wel, denk ik. Ik heb zoveel geleerd.

REN Nou ja, mochten er nog vragen zijn..

NYD Misschien komt er wel een keer een deel twee toch?

REN Ja, mochten er vragen zijn, nou, dan sturen we een bericht naar de, naar de podcast. Dan gaan we later nog een keer op in.

ML En dan doen we een frequently questions met jou. Nog een keertje ja, leuk, dus stuur je vragen in. info@damnhoney.nl

NYD En waar kunnen mensen jouw honing vinden? Behalve in onze kasten want wij hebben allebei al gekregen, ja ja ja,

REN Dat is goed dat we dan nog even aanstippen want ik ben ik heb de site Amsterdamsehoning.nl opgezet en het is niet mijn winkeltje. Ik heb er ook geen enkele winstoogeter mee. Maar als je daar een mail naar stuurt, dan probeer ik je in verbinding te brengen met de imker uit jouw buurt, zou je in de Rivierenbuurt wonen..

NYD Het is niet zozeer per se jouw honing?

REN Het is niet mijn honing. Dan krijg je gewoon probeer ik, ja, als het me lukt het dit jaar is het een beetje lastig. Ja, vanwege het lastige seizoen voor bijen. Maar onder normale omstandigheden, verbind ik je met een imker uit jouw wijk, dus woon je in noord, dan zoek ik een winkel uit noord voor jou, zodat je gewoon honing hebt uit jouw wijk.

NYD Ja En is het nou ook nog zo dat je ik lees weleens van hooikoorts en honing?

REN Dat is een fabeltje

NYD Een fabeltje oké, want het fabeltje is dan dus van eet honing uit de buurt, want dan raak je ertegen bestand.

ML Omdat er pollen in zitten en dan krijg je een soort weerstand?

REN Nee, dat is een fabeltje. Honingfabel ontkracht,

ML oke dus Amsterdamsehoning.nl en dan wordt je verbonden of via ons. Ja, maar ik zag volgens mij het laatste in een bakkerij zagen we je honing staan bij pinkies ofzo?

REN Ja dat klopt ofp de postjesweg ja, pinks bakery. Dat klopt. Daar heb ik toevallig honing staan.

ML Toen zag ik, toen zag ik de potjes en toen dacht ik: hé, dat herken ik leuk. Klopt dus soms op plekken, of is dat de enige plek?

REN Nee dus bijvoorbeeld ook ja, ik mag wel reclame maken, bijvoorbeeld bij sterk avondwinkel sterk. Die zijn ons zeer wel gezind en daar staat onlangs, wees er snel bij. Daar staat de honing van een imker die zijn bijen heeft staan bij het Olympisch stadion.

ML Oké, dan weten we dat.

NYD Heel veel dank. Dit was echt geweldig.

REN Ja, ik vond het ook heel leuk.

ML Wat een avontuur was dit en ik heb misschien wel een beetje mijn bijenangst overwonnen. Een klein beetje! Ik heb toch achter die kasten gestaan harstikke dichtbij.

NYD Ja goed van jou!

REN Ja, ik vond het ook heel leuk dat jullie er waren.

ML Ja, fijn op naar deel twee. Doe!

EINDTUNE

NYD Dit was de bijenaflevering. Heel veel dank aan René van Amsterdamse Honing. Check amsterdamsehoning.nl als je meer wil weten of honing wil kopen óf kijk even op damnhoney.nl/bijen

ML zoals altijd: dank aan Daniël van de Poppe voor de edit, Lucas de Gier voor de jingles en Liesbeth Smit voor de website

NYD Bedankt transcriptbijtjes: Paulien, Yvonne, Ymke, Melissa, Paula, Pieke, Guusje, Maaïke, Tess, Anna, Claartje, Isidore, Maaïke, Robin & Julia.

ML En Amberscript, de transcribeerssoftware waar we gratis gebruik van mogen maken, BEDANKT!

NYD Stuur GEEN post naar info@damnhoney.nl want we zijn met vakantie

ML Stuur WEL geld, want we zijn met vakantie. Ga naar petjeaf.com/damnhoney, steun ons met een eurotje of wat per maand en krijg toegang tot onze tweewekelijkse bonuspodcast 'je doet het er maar mee'

NYD Of niet

ML Zelf weteeeeeee